

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Možnosti prosazování státních zájmů

Ve vztazích mezi občany (fyzickými a právnickými osobami) se shodně jako ve vztazích mezi státy uplatňuje obecná právní zásada *pacta sunt servanda* (tedy smlouvy mají být dodržovány). O její naplňování ve vnitrostátním prostředí dbá stát prostřednictvím svých orgánů (nejčastěji soudů).

Na mezinárodní (resp. mezistátní) úrovni však neexistuje nějaká nejvyšší moc, která by mohla rozhodovat o právech a povinnostech jednotlivých svrchovaných států. Je tedy na místě zabývat se otázkou, jak mohou jednotlivé státy prosazovat své zájmy (mj. dodržování smluv jinými státy) prosazovat v souladu s mezinárodním právem.

Na úvod je velmi podstatné zdůraznit další (a výrazně mladší) zásadu mezinárodního práva, kterou je zásada zákazu použití síly a hrozby silou. Tato znemožňuje státům sáhnout k válce (nebo její hrozbě), jež byla v minulosti zcela legálním prostředkem prosazování státních zájmů a umožňovala tak nadvládu větších a silnějších států (mocností) nad slabšími. Z uvedené zásady existují výjimky, ale ty jsou vázány na splnění relativně konkrétních podmínek. Příkladem bychom mohli uvést útok spojeneckých sil v Afghánistánu po 11. září 2001, který byl ze strany USA založen na právní kvalifikaci jako výkon práva sebeobranu dle čl. 51 Charty OSN.

Nás bude nejvíce zajímat, jak mohou svrchované státy nenásilnou ale účinnou formou uplatňovat své zájmy plynoucí jednak z uzavřených (a dle jejich názoru druhou stranou neplněných) smluv a jednak z aktů jiných států, které zasahují do sféry státu poškozeného. Návrh příslušných článků úmluvy o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování schválený Komisí OSN pro mezinárodní právo v roce 2001 označuje takové prostředky za protiopatření. Tímto jednotícím pojmem částečně překonává dřívější dělení takových aktů na retorce a represálie.

Tento návrh pak také vyslovuje přesné podmínky, za kterých je možné příslušné protiopatření použít. Jsou jimi: výlučně nenásilná povaha protiopatření; nutnost směřovat jej výlučně proti odpovědnému státu; protiopatření musí být dočasná (tj. musí být skončena nejdéle po dosažení nápravy protiprávního stavu); musí být přiměřená; a nesmí zasahovat do práv plynoucích z neporušitelných norem mezinárodního práva (např. zákaz mučení, zločinů proti lidskosti, rasové diskriminace apod.).

A nyní již k jednotlivým formám. Mírnější z nich (dříve označované jako retorce) zůstávají svou povahou v mezích daných mezinárodním právem a tak poškozují pouze zájmovou sféru druhého státu. Jedná se zejména o přerušování vzájemných jednání, a to jak o případné budoucí dvoustranné smlouvě (samozřejmě nejlépe té, na které z nějakého důvodu druhému státu záleží a bude tedy tímto jednáním ovlivněn), tak jiných diplomatických jednání, dále o odvolání velvyslance vlastního státu ve státě druhém, odvolání chystané státní návštěvy na vysoké úrovni, neudělení víza občanům druhého státu, odmítnutí účasti na prestižních akcích v druhém státě apod. Jak vyplývá z uvedeného výčtu, možností je dostatek, ale je vždy potřeba velmi pečlivě vážit, zda takové protiopatření nevyvolá podobnou reakci druhého státu a nepoškodí pak ve zbytečně velké míře i občany vlastního státu a zda je reálná šance za použití tohoto protiopatření vyvolat žádoucí jednání druhého státu.

Silnější a výraznější formou protiopatření (dříve označovanou jako represálie) je akt státu vědomě překračující rámec mezinárodního práva, tedy pokud by nebyl reakcí na protiprávní akt státu vůči kterému je směřován, stal by se sám aktem protiprávním. Skutečnost, že se jedná o reakci na jiné protiprávní jednání, však vylučuje protiprávnost takového jednání. Protiopatření v této formě musí

být přiměřené, musí být provedeno v dobré víře a má mu předcházet marná výzva k ukončení protiprávního chování. Vzhledem k výše rozebrané zásadě zákazu použití síly (zde ve formě zákazu ozbrojených protiopatření) se nejčastěji v praxi států a mezinárodních setkáváme s ekonomickými protiopatřeními. Jedná se zejména o bojkot a embargo jiného (příp. jiných) států ze strany jednoho státu či celého mezinárodního společenství.

Bojkotem se rozumí úplný či částečný zákaz dovozu zboží a surovin ze státu, jež porušil své mezinárodně právní závazky do států, které tento bojkot uplatňují. Naopak embargo představuje úplný či částečný (komoditní) zákaz vývozu zboží či surovin do státu vůči kterému je uplatňováno. Nejběžnější formou je tedy například zbrojní embargo vůči státům podporujícím terorismus. Takové částečné embargo - zahrnující například jen těžkou techniku a zbraně je uplatňováno zejména s ohledem na obyvatelstvo daného státu, které by úplným embargem utrpělo výrazně více než vládnoucí osoby, vůči jejichž režimu je embargo směřováno.

Použitá literatura:

Malenovský, J.: Mezinárodní právo veřejné (obecná část), 3. vyd., Doplněk, Brno, 2002, ISBN 80-7239-109-7, zejm. hlava XI

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Fotbaloví agenti vs. FIFA ve světle stanoviska generálního advokáta Soudního dvora Evropské unie](#)
- [Lichevní smlouva ve světle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2025, sp. zn. 28 Cdo 2378/2024](#)
- [DEAL MONITOR](#)